

תיקון המידות

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת בלק

- ♦ הרמאות של הצדקת החטא ♦ עין טובה – להדגיש את הטוב ולשמוח בו
- ♦ נפש שפלה – להסתפק במה שיש ♦ תלמידי אברהם אבינו מתוקנים במידות
- ♦ סוגי תלמידי חכמים ♦ רצו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע – להדגיש
- ♦ סגולתם של ישראל ♦ התקרבות הגאולה – מבליטה את החיסרון במציאות
- ♦ העכשווית ♦ להתעורר לחיזוק בתורה ובמידות

החיסרון הכי גדול – הרמאות של הצדקת החטא

פרשתנו עוסקת בבלעם, נביא אומות העולם. בלעם היה בטוח שהוא צדיק. יש לו כושר נבואה. יש לו תפקיד לתקן את העולם, והוא חשב שכל מעשיו על פי הדרך הנכונה. בלעם הרשע אמר "תַּמַּת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶה אַחֲרֵיתִי כְּמֹהוּ" (במדבר כג, י), הוא רוצה למות מות ישרים כמו אברהם אבינו, ממש צדיק גמור. הוא רוצה להיות ממש כמו אבות העולם.

אבל הייתה לו עין רעה. מה זאת אומרת - עין רעה זה דבר חשוב מאוד! צריכה להיות ביקורת! הוא רואה דברים ומחפש לתקן, הוא מסתכל ומחפש את העוונות בישראל, רוצה לקלל את ישראל בגלל החסרונות שלהם כי צריך לתקן את הכול. התפקיד שלו הוא לתקן את העוונות. הוא אדם עם חוש ביקורת, הוא איש אמת, מחפש את כל החסרונות שאותם צריך לתקן.

הייתה לו רוח גבוהה, וזה גם היה לשם שמיים, מפני שהוא היה איש חשוב והוא צריך לשמור על כבוד הנביא. הם מזמינים אותו, והוא צריך לשמור על כבודו שלא יזלזלו בכבוד הנביא, הם חושבים שהוא יכול לבוא סתם, והוא מסרב. עליו לשמור על כבוד הנבואה, על הכבוד הרוחני שיש לו. הוא חושב שהוא איש חשוב מאוד, אין בעולם אדם יותר חשוב ממנו, שאין נביא גדול ממנו בכל אומות העולם. רק בישראל יש משה רבינו שהוא דומה לו, קצת מעליו אבל חוץ מזה הוא השני בכל העולם. אז בוודאי שיש לו רוח גבוהה ונפש רחבה, הוא צריך שיהיו לו תנאים של כבוד, והרבה כסף זהב, 'מלוא ביתו כסף וזהב' כי כך צריך להתנהל אדם חשוב. הכול היה מכוון לטובה. הוא בעל מידות מתוקנות מאוד, כל המידות שלו הן לכתחילה, כך הוא חושב. והבעיה הכי חמורה, שבלעם לא חושב שהוא מתגאה. כשאדם מרמה את עצמו זוהי הבעיה הכי חמורה.

ר' חיים שמואלביץ, שהיה ראש ישיבת מיר, נתן פעם דרשה, והזכיר את דברי הגמרא במסכת שבת (לא): שאומרת:

אמר רבה: מאי דכתיב "זֶה דֶּרֶךְם כְּסֵל לְמוֹ" (תהילים מט, יד)? יודעים הרשעים שדרכם למיתה, ויש להם חלב על כסלם. שמא תאמר שכחה היא מה? תלמוד לומר: "וְאַחֲרֵיהֶם בְּפִיהֶם יִרְצוּ סֵלָה" (שם).

כלומר הרשעים עצמם מדברים תמיד על מה שעתידי לבוא על הרשעים, אך הם לא מקשרים את דבריהם למה שהם בעצמם עושים, לא מרגישים שהם מדברים על עצמם. כשאדם לא מכיר את המצב שלו, מרמה את עצמו, זה החיסרון הגדול ביותר. מהצבועים 'עושים מעשה זימרי ומבקשים שכר כפינחס', צריך להיזהר ביותר. יכול להיות שזימרי גם כן פעל מאידיאולוגיה, הוא היה בעד חופש הפרט, וחשב שזה מה שצריך לעשות לטובת עם ישראל שישתחרר ממגבלות ויוכל ליהנות מן העולם.

אומר ר' חיים שמואלביץ, כשאדם מרמה את עצמו, על זה יש את העונש החמור ביותר. אומר הפסוק: "הַנְּיִי נִשְׁפֹּט אוֹתָךְ עַל אֲמַרְךָ לֹא חֲטַאתִי" (ירמיהו לב, ה) כלומר לא על עצם החטא, אלא על שאת אומרת שלא חטאת. כשאדם משקר את

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 3

עצמו, וחושב שהוא לא חטא, אז אי אפשר לתקן, כי הוא נמצא במצב שהוא בטוח שאין לו על מה לחזור בתשובה, הוא חושב שהוא הולך בדרך נכונה.

הוא מביא עוד מדברי הגמרא, במסכת שבועות, שאם אדם מכיר את השרצים הטמאים, ויודע שמי שנוגע בשרץ נטמא, והוא נגע בשרץ ולא שם לב שהוא נטמא ונכנס למקדש - הוא צריך להביא קרבן, כי קרבן צריך להביא מישהו שמקודם ידע את העבירה, ידע שהשרץ מטמא, ואחר כך שגג, שכח ועשה בטעות את העבירה. כלומר אדם צריך להיות עירני ולדעת לחבר את הדברים, לא רק לדעת שזה שרץ ולדעת ששרץ הוא מטמא, אלא לזכור שכאשר נוגעים בו - נטמאים, לשים לב לזה בפועל. לדעת לחיות את מה שהוא יודע בפועל. אדם צריך להיות עירני, ואם הוא עושה דברים לא נכונים, להיות מודע לכך. לא לרמות את עצמו, ולא לנתק את המעשים מהידיעה, זה היה בלעם.

עין טובה – להדגיש את הטוב ולשמוח בו

ומהי הדרך הנכונה - כמו תלמידי אברהם אבינו, שהייתה להם עין טובה, נפש שפלה, ורוח נמוכה.

עין טובה - אין הכוונה לראות את הרע ואת החסרונות ולהגיד שהכול טוב. עין טובה אינה טשטוש המציאות. עין טובה זה להיות אמיתי, זאת אומרת, לראות את הדברים הטובים ולא רק את הדברים הרעים, ולראות שהטוב הוא תמיד יותר דומיננטי מהרע. להעמיק בהסתכלות ולחפש ולבקש לראות את הטוב, ולשמוח בראיית הטוב. עין רעה פירושו של דבר שמחפשים את החסרונות. רואים אדם, ומחפשים את חסרונותיו.

שבוע שעבר, הזכרנו את דברי ר' נחום מצ'רנוביל בשם הבעש"ט, שמי שרואה חסרונות אצל אחרים סימן שיש אצלו חסרון. אדם לא יכול לראות רע אצל אחרים מבלי שאצלו רע. מי שצדיק גמור לא יכול לראות רעה אפילו אצל רשעים גמורים, זו כבר מדרגה מיוחדת. אבל על כל פנים הוא אומר שאדם מסתכל על חברו, על אנשים אחרים, הוא בעצם מסתכל במראה, והוא רואה את עצמו. כי

אדם מסתכל במבט של עצמו, כשאדם טוב בעצמו, וטוב לו, הוא רואה טוב אצל אחרים. עין טובה זה מתחיל מהשורש שאדם בעצמו צריך להיות טוב, ולחפש את הטוב, ולשמוח בטוב ולהיות מחובר תמיד אל הטוב, ואז ממילא הוא תמיד יראה גם אצל אחרים את הצדדים הטובים.

לפעמים הצדדים הטובים הם עמוקים ומכוסים, אבל מי שיש לו עין טובה, יודע לחדור לפני ולפנים ולחפש את הטוב, להדגיש אותו. וכשהוא מחפש את הטוב והוא מגלה אותו ומרים אותו, הטוב נהיה יותר גדול אצל השני. ואצל כל אדם יש דברים טובים, כי רשע גמור זה דבר תיאורטי, כמעט אין מציאות כזו של רשע גמור. יש אנשים שעושים הרבה דברים רעים, אבל לא מצוי שאדם לא עושה שום דבר טוב, אין במציאות. ואפילו לא מצוי שאנשים עושים מעט מאוד טוב והכול רע, זה גם לא מצוי. בדרך כלל כיוון שהטוב הוא הנורמלי והרע הוא הלא רגיל, אז תמיד מרגישים את הרע שהוא בולט כי הוא חריג, כי הוא לא הסדר הרגיל.

הטוב הוא הרגיל והרע הוא חריג – התקשורת מבליטה את הרע

כשהקמנו את הרדיו של ערוץ 7, רצינו שהרדיו יספר תמיד דברים טובים, יספר את המעלות, מעשי חסד שאנשים עושים. מינינו אדם שיקרא בכל התקשורת במשך השבוע את הדברים הטובים שקרו, וייתן פינה של רבע שעה, תמצית הדברים הטובים שהיו במשך השבוע. הוא חיפש בעיתונים ולא הייתה לו אפשרות למלא 10 דקות של דברים טובים, למה - אמרו אז בשם עיתונאי אחד, מפורסם, מומחה בתקשורת, שאמר שברגע שהתקשורת תדבר על הדברים הטובים, זה יהיה אסון, כי הדברים הטובים זה הסדר, זה לא מעניין. מה התקשורת תגיד, היום השמש זרחה... אבל אם השמש לא תזרח או תאחר לזרוח בשעה, כולם ידברו על כך. רק כשקורה משהו חורג, מתייחסים לזה בתקשורת, וכיוון שרוב הדברים הם טובים אז הדבר הטוב לא בולט ומיוחד. השתמשו במשל כזה שאם כלב נושך בן אדם לא כותבים את זה בתקשורת, אבל אם אדם ינשוך כלב אז כל התקשורת תדבר על זה.

זה אומר שבעצם הטוב הוא רב מאוד והרע הוא חריג במציאות. ב"ה כשיש קושי לכללי זה מודגש, מחלה זה מודגש, כשאנשים בריאים - אין מה לספר. פלוני בריא זה טבעי, מי שחולה קרה כאן דבר לא טבעי - על זה מדברים. הטוב הוא רב, והעין צריכה לראות כמה הטוב הוא הרוב.

'עין טובה' פירושו של דבר, שכשאתם רואה את חברו שהוא מצליח הוא לא מקנא בו, אלא שמח שהוא מצליח! זה שאדם טוב לו, זה משמח אותו. הוא רואה אנשים מצליחים וטוב להם - הוא שמח. אדם טוב רוצה לראות טוב אצל אחרים. הזכרתי את התקשורת. בדרך כלל התקשורת מחפשת אם יש בחוץ לארץ צרות, משבר כלכלי או איזה רעב. הם אומרים שזה עושה טוב לאנשים ששומעים שבמקומות אחרים קשה, ובאופן תת הכרתי מרגישים טוב עם זה. זה מצב לא בריא, כשרואים שיש איזה מצוקה באיזה מקום, צריכים להצטער. וכשרואים שיש הצלחה צריכים להיות בשמחה. העולם הוא טוב, הקב"ה מיטיב עם הבריות הקב"ה אוהב את כל הבריות, גם את בעלי החיים, כל שכן אנשים. עין טובה זה לראות שיש דברים טובים בעולם ולשמוח בהם.

נפש שפלה - להסתפק במה שיש

נפש שפלה - להסתפק במועט. אדם צריך תמיד לשמוח בחלקו ולהסתפק במה שיש לו ולהגיד בכל יום בבוקר: "שעשה לי כל צרכי". זאת אומרת, אני מודה להקב"ה שנתן לי כל מה שאני צריך. כי אם הוא חושב שהוא צריך יותר, הוא לא יכול להגיד 'שעשה לי כל צרכי'. זה לא אמיתי. צריך להיות אדם ישר, מה הוא אומר שעשה לי כל צרכי? מי שאין לו דירה ורוצה שתהיה לו דירה, ומרגיש חסר שאין לו דירה, איך יכול לומר שעשה לי כל צרכי? יש אנשים שחסר להם פרנסה, או בריאות או דבר אחר, איך יכולים לומר 'שעשה לי כל צרכי'? אדם צריך להיות שמח בחלקו, וכשמברך 'שעשה לי כל צרכי', להתכוון שכל מה שיש לו עכשיו, זה בדיוק כפי מה שהוא צריך. ואילו היה לו יותר ממה שהקב"ה נתן לו, אז זה לא לטובתו, כי כל יתר כנטול דמי. כמובן אין הכוונה שלא צריך לשאוף ליותר, להשתדל ליותר, אבל אם עד עתה ההשתדלות לא עזרה, להיות שמח בחלקו

ולדעת שברגע זה, מה שיש לי עכשיו, זה בדיוק מה שצריך להיות לי, לא פחות ולא יותר.

יש אנשים שיש להם הון עתק, והם לא מרגישים טוב כי לשני יש יותר. המן הרשע עומד בשיא ההצלחה שלו, אבל מרדכי מפריע לו. מה אכפת לך - כולם משתחווים לך, אחד לא משתחווה, מה קרה - הוא סובל מזה סבל רב. הוא נכנס באבל הביתה, מה עושים עם הבעיה הזאת, מסכן. אדם צריך להיות שמח בחלקו. עושר גדול לא שווה כלום אם אדם לא שמח בחלקו. זו נפש שפלה.

תלמידי אברהם אבינו – ענווה ותיקון המידות

רוח נמוכה – ענווה. לא להתגאות בכסף ובממון וברכוש. אדם לא צריך לעסוק בעצמו, אלא לעסוק במטרות, באידיאלים, בשאיפות. להתבונן בתפקיד שלו בעולם, ולהיות מלא בשאיפות, כמה שיותר לתרום, לתת ולעשות. לא לעסוק בשאלות כמו - האם מכבדים אותי מספיק, האם כולם יודעים כמה אני חשוב, מה זה נותן לבן אדם - שום דבר! אדם עשה מעשה חסד, דבר טוב, עשה מצווה, למד תורה, התקדם, זה מה שחשוב. היעדים והמטרות צריכים להיות העיקר אצל האדם, בהם הוא צריך לעסוק ולא בעצמו. בשביל זה האדם נברא ונולד, ולשמוח בזה שהוא עוסק באידיאלים.

שמחה וגאווה זה לא אותו דבר. אם אדם שמח שהוא הצליח בלימוד, ומבין טוב ומתקדם יפה או כל דבר טוב אחר שהוא הצליח בו - זה יפה מאוד, לא רק מותר אלא צריך לשמוח. אדרבה, אדם עניו הוא שמח יותר, הוא לא בודק כל הזמן כמה כבוד יש לו, כמה הערכה יש כלפיו, הוא שמח בעבודת ה' שלו.

ר' פינחס מקוריץ' שואל: למה לא כתוב על תלמידיו של אברהם אבינו, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, ולא כתוב להיות תלמיד חכם, שקדן, גדול בתורה, בקיא, חריף ולמדן. והוא מסביר שיש למדנים מאוד גדולים, ואין להם עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, ולכן הם לא יכולים להיות מתלמידיו של אברהם אבינו, כי קודם לכל אלו המידות הטובות. צריך לעבוד עליהן, זה לא בא מאליו. כמה

שעובדים יותר, המידות משתפרות יותר. כל בן ישיבה חייב להיות מעוטר במידותיו, כל הזמן לשפר את המידות. להיות יותר ישר, יותר אמין, יותר עניו, יותר טוב לב, ועם עין טובה. אלו שני דברים, יכול להיות טוב לב, בלי עין טובה. צריך לתקן את המידות, ואז התורה נמצאת במקום טוב. חשוב מאוד לעלות במעלות התורה ולגדול מעלה מעלה מתוך מידות טובות ויקרות.

סוגי תלמידי חכמים

'אור החיים', שהשבוע היה יום הייארצייט שלו (טו בתמוז), אומר על הפסוק: "כְּנַחֲלִים נָטְיוּ כְּגִנַּת עֲלֵי נֶהָר כְּאֵהָלִים נָטַע ה' כְּאֲרָזִים עֲלֵי מַיִם" (במדבר כד, ו) שיש ארבע מדרגות בתלמידי חכמים.

"כנחלים נטיו" - הנחלים זורמים, משפיעים שפע. יש תלמידי חכמים שהולכים ממקום למקום ומפיצים את התורה כמו נחל שמתפשט ומתרחב למרחקים, אלו מרביצי תורה אקטיביים, שהולכים ממקום למקום להרביץ תורה.

"כגנות עלי נהר" - ויש מרביצי תורה שבאים אליהם, שהם במקומם ובאים אליהם ולומדים מהם, והם לא הולכים מעיר לעיר וממקום למקום להרביץ תורה, "כנחלים נטיו" - אלו הראשונים, ו"כגנות עלי נהר" – אלו שנמצאים במקומם.

ויש "כאהלים נטע ה'" - אהלים לא הכוונה כאן לאוהל. יש לומדי תורה שהם לעצמם ואינם מלמדים. הם נטועים בעצמם, לומדים ומתקדמים, וגם זה משהו, שאדם עצמו לומד ועולה מעלה מעלה.

"כארזים עלי מים" - אלו אנשים שעוסקים במלאכה וגם עוסקים בתורה, "כארזים עלי מים", שחציו במים וחציו בחוץ.

שמואל היה כמו הראשונים. היה הולך ממקום למקום להרביץ תורה. משה ואהרן הם כשניים, משה עשה אוהל וכל מבקש ה' היה בא אליו, על כן נאמר ששמואל שקול כנגד משה ואהרן. אלו מדרגות, ובישראל יש ב"ה כל המדרגות.

רצו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע – להדגיש סגולתם של ישראל

הגמרא במסכת ברכות יב: אומרת:

"כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו". אמר ר' אבהו בן זוטרתאי אמר רב יהודה בר זבידא: ביקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, מפני מה לא קבעוה משום טורח ציבור. מאי טעמא? (למה ביקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע?) אילימא משום דכתיב 'אל מוציאם ממצרים' לימא פרשת ריבית פרשת משקלות, דכתיב בהן על יציאת מצרים? אלא אמר רב יוסי בר אבין: משום דכתיב האי קרא "כָּרַע שָׁכֵב כְּאֵרִי וְכָלְבִּיא מִי יְקִימֵנוּ" (במדבר כד, ט).

הפסוק הזה מאד מתאים לקריאת שמע. שואלת הגמרא:

ולימא האי פסוקא ותו לא? גמירי כל פרשה דפסקה משה רבנו פסקינן, דלא פסקה משה רבנו לא פסקינן.

אם הטעם משום טרחא דציבורא, נאמר רק פסוק זה בקריאת שמע - ועונה הגמרא שלא מביאים פסוק אחד, ואם רוצים להביא את הפסוק צריכים להביא את כל הפרשה, וזה טרחא דציבורא.

הרב בעין אי"ה (ברכות, פרק ראשון, ק"ע) מסביר את הגמרא באופן עמוק יותר. רש"י מפרש את הפסוק: "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו", שהכוונה לקריאת שמע בבוקר ובערב. הרב מסביר שכאן פוגשים את המהות של האומה הישראלית שיש בה חוסן ועוז, וזה שייך לקריאת שמע.

עניינה של קריאת שמע הוא קבלת עול מלכות שמיים וקבלת עול מצוות, קבלת דבר ה' ולהופיע את רצונו של ריבונו של עולם בעולם. זה כל עניין העולם וכל עניינו של עם ישראל, שהעולם יהיה מואר באור ה'. צריך להזכיר שלעם ישראל יש מהות מיוחדת, סגולה מיוחדת, שרק על ידו יכולה להופיעה קבלת עול מלכות שמיים ועול מצוות, ורק הוא יכול להופיע אור ה' בעולם. וכפי שעם ישראל מתעלה - ייחוד ה' יותר מופיע בעולם. ורצו לקבוע את פרשת בלק בפרשת שמע

כדי לגלות את הצד הסגולתי של ישראל ולקשור את הצד הסגולתי עם הצד ההופעתי של קבלת עול מלכות שמיים בגלוי. רצו להדגיש את המהות הפנימית של מי שמקבל עול מלכות שמים, ורצו לקבוע את פרשת בלק שבה הפסוק: "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו", המבטא את העוצמות המיוחדות של הסגולה המיוחדת של עם ישראל.

צריך להבין שהלאומיות של ישראל היא לא משהו חיצוני כמו אצל שאר העמים שיש להם שאיפות לאומיות, אלא היא עצם ההופעה הפנימית, משהו עצמי שקשור לקדושה. זה רעיון מאד עמוק, וצריך להסביר אותו בצורה רחבה ואי אפשר במשפט אחד. כי אם יגידו רק במשפט אחד את המעלות של ישראל, ינתקו את זה מהתפיסה הפנימית הרוחנית האמונית שעניינם של ישראל זה לא הופעה לאומית בעלמא, אלא הופעה לאומית קדושה. זו מציאות עמוקה מאוד. לכן צריך להביא את כל הפרשה, אבל זו טירחא, כי קשה מאוד באופן רוחני להסביר את הרעיון הזה, כי קבלת עול מלכות שמים היא התנהגות גלויה, והסגולה זה דבר פנימי עמוק יותר, ולכן לא קבעו את פרשת בלק בקריאת שמע.

הרעיון החשוב שהרב רוצה ללמד אותנו כאן הוא שנדע שכל עבודת ה' שלנו, כל קבלת עול מלכות שמים, וקבלת עול מצוות, הכול מתחיל מהיותנו עם ה'. מזה שהקב"ה טבע בנו את הטבע הזה של אמונה, טבע של קבלת עול מלכות שמיים, טבע של יראת ה'. זהו טבע עצמי. זה הגודל של עניינם של ישראל. זה לא משהו חיצוני כשאנחנו רוצים - מקבלים, וכשאנחנו לא רוצים - מתחרטים. זה רצון מוחלט. המציאות האבסולוטית היא שעם ישראל דבוק בריבונו של עולם באופן מוחלט מאז ועד היום. עם ישראל נושא את שם ה' בעולם, וכשאדם מקבל על עצמו עול מלכות שמיים זה נובע מהמוחלטות הזאת, הוא מוציא את הטבע הפנימי של האומה מן הכוח אל הפועל. לא שיש לו רצון אנושי שהוא עכשיו רוצה, אלא זה הרבה יותר עמוק, זה כל המהות שלו, כל העצמיות שלו. והוא מגלה כאן משהו מאוד מוחלט, מאוד גדול, מאוד עליוני, לא פרטי שלו. הוא מופיע את המהות של האומה בהיותה מקבלת עול מלכות שמיים. זה מה שרצו חכמים לקבוע בפרשת שמע. וכידוע לא כולם מבינים את זה.

השיחה נמסרה בשנת התשפ"א

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11

